

Een zegen voor kijkers en knorrige bonzen

Column Jean-Pierre Geelen

"Is het onderhand niet achterhaald, een krant die nog bespreekt wat er gisteren op tv was?".

Het was een televisiebons die het knorrige mailtje, over mijn hoofd heen, naar mijn baas stuurde. En ik was nog maar net begonnen als tv-criticus voor mijn krant, de Volkskrant. Dat in een van mijn stukjes zijn prachtoprogramma niet alleen maar bejubeld werd, zal de knorrigheid zeker hebben aangewakkerd. Lange tenen zijn een veel voorkomende en hardnekkige kwaal in Hilversum en omstreken.

Maar had de man gelijk?

Ik moet toegeven dat ik in het verleden ook wel eens heb getwijfeld aan nut en noodzaak van een dagelijkse tv-recensie in een tijd met 120 tv-kanalen, internet en ander vertier. Totdat ik er zelf aan begonnen mocht, en ontdekte wat ik langzaam over het hoofd was gaan zien: televisiekritiek leeft volop, bij de kijker, bij de lezer, bij de maker. En bij de schrijver.

Nooit eerder in mijn loopbaan mocht ik mij verheugen op zoveel reacties als nu. Vaak instemming, gelukkig, soms ook kritiek – jezelf googlen levert je als tv-criticus soms een verrassende kijk op je vrienden en vijanden – maar in alle gevallen het bewijs dat die 400 woorden bijdroegen aan de meningsvorming. Zelfs voor de niet-kijkers, blijkt uit reacties: "Ik kijk bijna nooit meer televisie, maar ik lees altijd jouw stukjes, om te zien wat ik gemist heb". Achterhaald? Sinds ik dagelijks beroepskijker ben, zie ik hoezeer televisie nog altijd het leidende medium is voor miljoenen kijkers, voor de hele samenleving. Zonder televisie zou Wilders nog niet de helft van zijn virtuele Kamerzetels hebben. Dirk Scheringa zou zijn praktijken nog hebben voortgezet – een opiniërend krantenbetoog van Pieter Lakeman zou lang niet het desastreuze effect hebben gehad als zijn eindeloos herhaalde oproep in *Goedemorgen Nederland*. De zalen bij *Komt een vrouw bij de dokter* zouden maar half gevuld zijn zonder de weken durende gratis – althans: dat mag je hopen – pr-diensten die de show-, roddel- en praatprogramma's de makers hebben verleend. De onbevagen, onafhankelijke criticus die dat doorziet, analyseert en ballonnen doorprijkt, houdt de kijker scherp. En dwingt zijn eigen bestaansrecht af, ook al gaat die kijker zijn eigen weg toch wel.

Ja, de tijd dat de criticus met tv afrekende vanuit een onverholven zuilenstrijd, is voorbij – wat rest zijn vermakelijke doch gedateerde bundels van Komrij, Blokker en anderen. Ervoor in de plaats kwam een individualistischer kijk, particulierder soms, maar als het goed is altijd doordrenkt met het DNA van de eigen krant. Natuurlijk: je komt niet aan alles toe. Er valt nog zoveel meer te zeggen dan die 400 woordjes per dag. Maar er zijn grenzen, en die zijn er altijd geweest. Aan het mogelijke, en aan het menselijke. Hoeveel toestellen heb jij? Het is een vraag die me vaak gesteld wordt. Leken verkeren in de veronderstelling dat je in een soort NASA-kantoor zit met vijf schermen tegelijk, teneinde maar geen seconde van het aanbod te missen.

Ik zie veel, soms een dvd in het vooruit, soms achteraf via uitzendinggemist.nl, en zappend tussen het aanbod van de dag. Soms gericht, soms dwalenderwijs. Maar ik moet me ermee verzoenen dat ik niet alles kan zien. Het aanbod steeg, vooral in de randen van de nacht, en de huidige toestand van de krant staat de luxe niet meer toe van onafgebroken tv kijken. Menig tv-criticus (er zijn er niet zoveel meer) wordt geacht ook andere bijdragen aan de krant te leveren. Maar ruim zes uur tv per dag beroepskijken is nog altijd veel meer dan het gemiddelde van de huiskijker.

Ik zal dus een keuze moeten maken. Een enigszins journalistieke keuze: een nieuw programma, een opvallend programma, een programma waar 'iets mee is', een trend, een tendens, typische televisietaal en andere zeden en gewoonten die ongevraagd de huiskamer binnenkomen en beïnvloeden. En niet te vergeten: thema's en genres die nooit (meer) de tv halen.

Soms kijk ik programma's de volgende ochtend of middag pas terug, om er de dag daarna op terug te komen, of pas weken later, of helemaal nooit. Het lastigst is de categorie 'gewoon wel goed', maar ook niet meer dan dat. Niet alles hoeft besproken. Wat nog te beweren over het vijfde eclatante succes van *Boer zoekt vrouw*, dat niet verschilde van voorgaande edities? Het dankbaarst zijn de programma's waarover je lyrisch bent, of waarover je oprecht verbaasd of opgewonden bent. Uitersten dus, die vaak de leesbaarste stukjes opleveren.

Maakt het wat uit? Veel te weinig. Maar iemand moet de lezer troosten, wanneer het KNMI een weeralarm afgeeft, de televisie een avond lang in opgewonden alarmstand staat, terwijl buiten geen spat regen valt. Het ligt niet aan u, lezer en kijker: alleen de tv draaide door.

Niet lang geleden kwam ik een van mijn bekritiseerde onderwerpen in levenden lijve tegen. Hij had drie biertjes in de hand, en kon dus gelukkig niet slaan. Na enige beleefdheden en wat slikken verklaarde hij: "Toch goed hoor, dat iemand het gewoon eens zegt. Wanneer je op tv enigszins succes hebt, word je omringd door allemaal lieve mensen die je vertellen hoe goed je bent. Inhoudelijke kritiek hoor je nooit."

Kijk aan. De gehate criticus is zelfs een zegen voor zijn slachtoffers. Ik hoop dat die knorrige televisiebons het ook leest.

Jean-Pierre Geelen is tv-criticus van de Volkskrant